

GULDENSPORENSLAG, oefende als motief hoofdzakelijk een stimulerende invloed uit op het nationaliteitsbewustzijn binnen de V.B.

Op 11 juli 1302, in het raam van de vrijheidsoorlog van het graafschap Vlaanderen tegen Frankrijk, behaalden de opstandige Vlaamse steden bij Kortrijk de overwinning op het Franse ridderleger, dat sedert de slag bij Bouvines (1214) geen nederlaag meer had geleden. Vlaanderens zelfstandigheid werd dank zij deze overwinning gered en in de Vlaamse steden verloor het patriciaat de macht; aldus kreeg een democratischer stedelijk regime een kans.

Dit markante feit uit de Vlaamse geschiedenis, dat grote weerklank vond tot ver buiten de grenzen, was, in het kielzog van de nationale romantiek tijdens de negentiende eeuw, een inspirerende factor voor het nationaliteitsbesef van de Vlamingen. Door de omstandigheid dat Vlaanderen sedert het einde van de veertiende eeuw was opgenomen in ruimere staatkundige complexen, maar vooral sedert de breuk in de Nederlanden in de zestiende eeuw, was de herinnering aan de nationale en

Groeningemonument te Kortrijk.

maatschappelijke overwinning van 1302 langzaam ingesluimerd. Wanneer tijdens de tweede helft van de achttiende eeuw de grote, vernieuwende stromingen, zoals het liberalisme, het nationalisme en de romantiek – alle in wezen geboren uit een onweerstaanbare vrijheidsdrang – ook in de Zuidelijke Nederlanden kiemen, manifesteert zich een aarzelend wederaanknopen bij het eigen nationaal verleden: de bouwstenen voor de Vlaamse nationale romantiek worden aangevoerd. Voor W.F. Verhoeven is 1302 een levend feit. In 1790 dichtte P.J. de Borchgrave een Ode aen de Vryheid, waarin hij nationale helden verheerlijkt, o.m. twee figuren i.v.m. de Guldensporenslag: Breydel en De Coninck. Van het begin van de negentiende eeuw af wordt de belangstelling voor het nationale verleden, in het bijzonder voor de ophefmakende daden van het eigen volk, ook in de hand gewerkt door wetenschappelijk georiënteerde arbeid. De Kortrijkse annalist en bibliofiele verzamelaar J. Goethals-Vercruysse, die een speciale voorliefde aan de dag legde voor 1302, geeft hiervan een treffend voorbeeld. Dat het thema van de Guldensporenslag toen herontdekt werd, blijkt eveneens uit het feit dat het in de uitgaven alsmede in de prijskampen van de maatschappijen voor taal- en letterkunde herhaaldelijk opdook. In 1823 bracht P.J. Renier de eerste poëtische evocatie van de Guldensporenslag. Later inspireerde het thema ook de plastische kunstenaars (o.m. Slag der Guldensporen van N. de Keyser, 1836). De V.B. zal, na 1830, in acht genomen haar romantische voedingsbodem, uiteraard het affectieve Sporen-motief incorporeren. De Noordfransman Auguste Voisin publiceert in 1834 zijn Notice, gewijd aan dit motief; Baron Jules de St. Genois schrijft in L'Observateur (15 april 1836) en in Le Phare

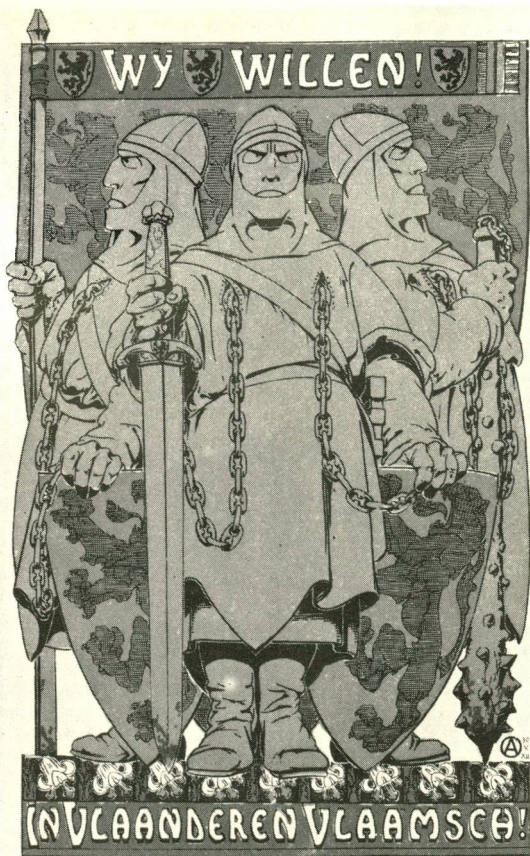

« Vóór de strijd aanving, knielden de Vlamingen en namen een weinig van de gellefde moederaarde in den mond... » (Humoristische voorstelling door JAMES ENSOR.)

(12 mei 1836) een paar feuilletons volgens het gangbaar Frans literair recept, getiteld Schild en Vriend, en Les matines brugeoises; vertalingen in het Nederlands verschijnen in Vlaamse kranten van oktober van hetzelfde jaar. In februari 1838 komt de Belgische auteur Victor Joly met een paar prozastukken aangedragen in L'Emancipation: Les vèpres brugeoises en La Bataille des Eperons d'Or.

Eveneens in 1838 verschijnt H. Consciences Leeuw van Vlaenderen met in de originele versie, als ondertitel: of De Slag der Gulden Sporen. Het nationale epos is geboren, en dat met een alles overvleugelende invloed op de jonge V.B. en meer speciaal op het nationaal sentiment dat, in die Beweging, gestadig zal toenemen. Voortaan zal de thematiek van de slag bij Kortrijk vooral nog gezien worden vanuit het perspectief van Consciences werk. Conscience maakte de Guldensporenslag populair en leverde aldus door zijn geschrift een aantal symbolen voor de Vlaamse ontvoogdingsstrijd (o.m. het lied De Vlaamsche Leeuw en het leeuwenvaandel). De Guldensporenslag zal als nationaal-romantisch motief in de toekomst innig verbonden blijven met de dynamiek van de V.B. De te Antwerpen opgerichte vereniging De Toekomst (1845), met haar mysterieuze allures, waartoe o.m. J. van Beers, H. Conscience en F.A. Snellaert behoorden, liet zelfs de jaartelling beginnen met 1302. De eerste herdenking van de Slag der Gulden Sporen, zij het nog binnen de beperkte ruimte van een plaatselijk genootschap, had waarschijnlijk plaats te Brussel, in 1848, georganiseerd door de vereniging De Leeuw van Vlaenderen. Het moge voldoende zijn te constateren dat Consciences visie op de Guldensporenslag voor velen inspi-

rerend heeft gewerkt en de stoot heeft gegeven tot diverse publikaties in proza en poëzie of in toneelvorm. A. Rodenbach, exponent van de Vlaamse nationale romantiek, greep herhaaldelijk naar het Sporenmotief. G. Gezelle dichtte in 1874 het strijdlied *Groeninghe*, later getoonzet door Jef van Hoof. Het toneelstuk *Philippine van Vlaanderen* (1875) van D. Delcroix, waarvan het thema bij 1302 aansloot, genoot een grote populariteit. Het werk van A.J. Duclos *Onze Helden van 1302*. Een studie over hunne daden en hunnen geest, in verband gebracht met de voortijden (1880) werd een bestseller en in *Reivaart, of de wraak van den tempelier, vaderlandsche tafereelen 1319-1322* (1882) van dezelfde auteur dringt het patriottische element vrij sterk naar voren. Wanneer na omstreeks 1850 de V.B. ook een politieke oriëntatie begint te vertonen en het bewustzijn van de eigen waarde een actiever stadium bereikt, wordt het Sporenthema een krachtiger stimulans. 1302 was immers de strijd voor een nationale zelfstandigheid en zulks ten koste van Frankrijks superioriteitsdrift; de overwinning van Kortrijk had meteen ook maatschappelijke gevolgen voor de middeleeuwse stedelijke gemeenschap. De flaminganten projecteerden de vrijheidsoorlog van Vlaanderen tegen Frankrijk, en de slag op 11 juli in het bijzonder, op de strijd in hun eigen tijd ter verwerving van de meest elementaire rechten binnen een verfranste Belgische staat. Dat de V.B. – in wezen – ook steeds een sociale tendens inhoudt, mag i.v.m. het succes van het Guldensporenmotief niet over het hoofd worden gezien. Naar aanleiding van de inhuldiging van het standbeeld van Breydel en De Coninck te Brugge, in 1887, werd 11 juli daar voor het eerst een plaatselijke

Prentkaart van het Algemeen Nederlands Verbond door A. Ost (1912).

feestdag. In de daaropvolgende jaren raakte de gewoonte ook op andere plaatsen ingeburgerd. In 1892 werden door toedoen van het provinciaal bestuur van West-Vlaanderen de provinciale gebouwen op 11 juli gesloten en werd de leeuwen-vlag uitgestoken. Op een algemene bijeenkomst van het Nationaal Vlaamsch Verbond te Tienen, oktober 1893, werd 11 juli tot nationale Vlaamse feestdag uitgeroepen.

Vooral door de activiteit van het Algemeen Nederlands Verbond zou omstreeks de eeuwwisseling de nationale feestdag voor de Vlamingen burgerrecht verwerven. Het Sporenthema was aanvankelijk een zuiver flamingantisch thema geweest. Van omstreeks 1860 verzeilde het echter geleidelijk in het vaarwater van de groeiende tegenstelling tussen de politieke partijen, mede door het feit dat diverse visies op het nationaal verleden, in casu op de Guldensporenslag, de verschillende partijen de gelegenheid boden het onderhavig flamingantisch thema van hun respectieve ideologische standpunt uit te interpreteren. Zo had o.m. H. Pirenne in 1900 in het eerste deel van zijn *Histoire de Belgique* i.v.m. de historische betekenis van de Guldensporenslag een geprononceerde sociaal-economische visie naar voren geschoven; ook G. Des Marez heeft dat gedaan in de *Revue de Belgique* (1901-'02). Een interpretatie, die de Vlaamse socialisten uiteraard gretig overnamen.

Dat de Guldensporenslag veeleer een episode uit de klassenstrijd dan uit de „rassenstrijd” was geweest, werd eveneens – zij het dan in het kader van een argumentatie voor de verruiming van de V.B.

– betoogd door A. Vermeulen in zijn opstel *Vlaamsche en Europeesche Beweging* (1900). Een illustratie van deze reeds gevorderde evolutie uitte zich in 1902 bij de zeshonderdjarige herdenking van de Guldensporenslag. Er werden te Kortrijk door de Vlamingen niet minder dan vier verschillende herdenkingsmanifestaties gehouden: door de liberalen, door de socialisten, door de katholieken, benevens een bescheidener manifestatie, georganiseerd door de Vlaamsche Volksraad. De jaarlijkse Guldensporeneesten werden echter later meestal niet verder aan deze verscheurdheid 'opgeofferd'. Ook in de jaren vóór de Eerste Wereldoorlog, toen de V.B. verrijkt werd door de dimensie van de culturele ontvoogdingsstrijd, bleef de Guldensporenslag een dankbaar motief. De gebeurtenissen tijdens de oorlogsjaren en de situatie van de V.B. na 1918 hadden nieuw voedsel gegeven aan het nationaal gevoel en aan de drang naar zelfaffirmatie. De 11 juli-herdenkingen bleven hoogtijdagen van Vlaamse weerbaarheid. Dichters en musici lieten zich nog vaak door de Guldensporenmuze verleiden. Tussen beide wereldoorlogen zouden in Vlaams-nationalistische kringen de a-nationalistische interpretaties van 1302, zoals die van H. Pirenne en G. Des Marez, natuurlijk weleens tot wetenschappelijke reacties aanleiding geven. L. Delfos' *1302 door Tijdgenooten* verteld (1931) is hiervan een voorbeeld. Naargelang de V.B. door haar verworvenheden en door de gewijzigde omstandigheden – vooral na de laatste Wereldoorlog – zich ruimer kon ontplooiën, stompte de prikkel van een romantisch motief als de Guldensporenslag uiteraard heel wat af.

LITERATUUR: o.m. een illustratie van de katholieke houding t.o.v. het Sporenmotief: E. de Visschere, *Eeuwfeesten 1302-1902. Naar Groeninge. Waarom het katholieke Vlaanderen in 1902 eeuwfeest viert* (1902); - V. Fris, *De Slag der Gulden Sporen aan het volk verhaald* (1902); - *Debat Meert-Hardyns over het 11e Julifeest en de Vlaamsche Beweging* (1910); - H. Nowé, *La*

bataille des Eperons d'or (1945); - J.F. Verbruggen, *De Slag der gulden sporen; bijdrage tot Vlaanderen's vrijheidsoorlog 1297-1305* (1952); - H.J. Elias, *Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte*, 4 dln. (1963-'65).

JAN HARDY